

Bokanmeldelser:

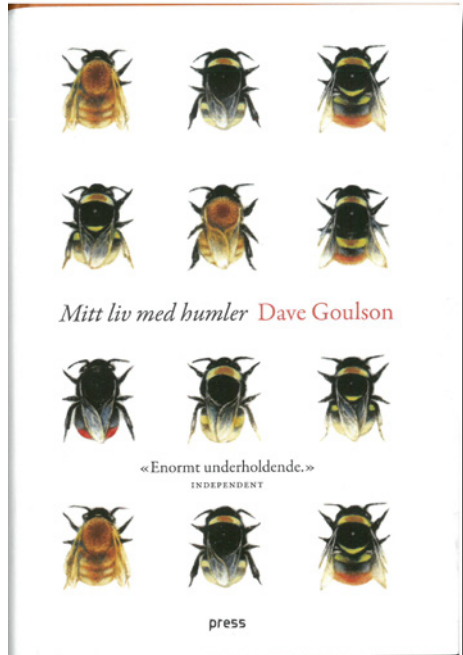

Bestselger om humler

Det var virkelig nektar for folket da Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (Sabima) inviterte til humleforedrag og boklansering i sine lokaler i Oslo 21. april 2016 – med ingen ringere enn den verdensberømte britiske humleprofessoren Dave Goulson (født i 1965). Det ble en artig opplevelse for et hopetall av naturinteresserte som hadde funnet veien.

Goulson har hatt et allsidig og sterkt lidenskapelig forhold til natur helt siden guttedagene, til tross for at foreldrene ikke var naturinteresserte. Han er et strålende eksempel på hvordan den som følger sine interesser etter hvert kan kombinere det med en imponerende akademisk karriere.

Forfatteren har ordet i sin makt, og er typisk en som kan vekke interesse for humler også blant folk som i utgangspunktet bare er litt nysgjerrig på disse fascinerende og meget viktige skapningene. Forlaget hadde stand i forbindelse med foredraget, slik at mange fikk kjøpt med seg den ferske norske oversettelsen av originalen *A Sting in the Tale* (2013). Selv fikk jeg mitt anmeldereksemplar og hilste på hovedpersonen, men glemte dessverre i farten å få signert boken i virvaret som ga litt assosiasjoner til et humlebol ...

Goulson, Dave 2016. **Mitt liv med humler.** Oversatt av Halvor Kristiansen. Forlaget Press, Oslo. ISBN 978-82-328-0059-9. 319 sider i format 20,5 x 14,5 cm. Pris kr. 369,-.

Vidtspennende og utmerket

Boken omhandler alt fra enkelte arter til humler generelt med deres levevis og utfordringer. Både detaljer og store linjer er med uten at noe av det blir tørt og kjedelig. Det hele er oppspedd med artige anekdoter, som den noe eksentriske forfatterens selvironiske krydringer og vittige skildringer av både personer og hendelser som ikke alltid en gang har med humler å gjøre. Vi får presentert både vellykket og mindre vellykket forskning. Boken er veldig levende, og med få feil, så også oversetteren må ha lagt sin sjel i arbeidet.

Vi kan lese om blant annet humlenes historie og utbredelse, det avanserte humlesamfunnet (oftest etablert i et musebol) med arbeidsdeling og yngelpleie, at humler er meget gode til å produsere og holde på varme til insekter å være, samt om den gode synssansen og luktesansen. Deres rolle som pollinatorer er enormt viktig, både i naturen og i kulturlandskapet. Humlenes spesielle genetikk gjør dem ekstra sårbare for innavl, og gir i tillegg økt sjanse for konflikter i bolets siste fase. Et helt kapittel er viet gjøkhumler. De danner ikke egne bol, men hunnene okkuperer bolet til en sosial art av humler og får arbeiderne der til å fostre opp sitt avkom.

Sjeldne humler

Det finnes rundt 250 arter av humler i verden. Det er påvist 27 arter av dem i Storbritannia, men noen er allerede utdødd eller svært sjeldne/truet. I Norge er det påvist 35 arter, og ingen er utdødd (fem er imidlertid på norsk rødliste). Følgende fem av artene påvist i Storbritannia er aldri sett i Norge: steppehumle, frukthumle, kratthumle, hagegjøkhumle og praktgjøkhumle. Frukthumle (bare funnet omtrent i året 1865) og steppehumle er utdødd i Storbritannia. Slåttehumle, som er *sårbar* i Norge, er nå gjeninnført til Storbritannia (se neste kapittel). Kløverhumle er den sjeldneste humlen i Storbritannia. Før i tiden forekom den overalt der, men har nå kun noen forekomster i Skottland. Andre sjeldne/truete arter i dette øyriket er enghumle (vanlig sørøst i Norge), gresshumle (hos oss ganske vanlig i sørøst og på Jæren, men står som *nær truet* på rødlisten), bakkehumle (relativt vanlig

sørøst i Norge), kysthumle (bra forekomst i Norge langs kysten fra Vest-Agder til Nordland, men står som *nær truet* på den norske rødlisten) og kratthumle. Moderne jordbruk er en hovedtrussel. Goulson fant forresten trehumle som ny for Storbritannia i 2001, men i Norge har arten vært vanlig i «all tid».

Slåttehumle

Slåttehumle døde ut i Storbritannia (siste eksemplaret sett i 1988), men er siden 2012 forsøkt innført igjen fra Sverige med etter hvert en tilsynelatende bra suksess fram til og med 2016. Det ble først gjort forsøk på å innføre slåttehumle fra New Zealand, men det viste seg svært vanskelig til tross for at arten for over hundre år siden ble vellykket innført fra Storbritannia til New Zealand for å pollinere rødkløver. Vi blir med Goulson til New Zealand (og dessuten til Tasmania).

I forbindelse med den tidlige fasen av forsøket på å gjeninnføre slåttehumle, hører vi om spesialtrente hunder som forbausende nok ikke hadde veldig stor suksess med å finne humlebol. Noen personer ble derimot ganske dyktige til dette. Det mest tankevekkende i sammenhengen er kanskje hvor enkelt det tydeligvis var å finne humledronninger i dvale langs diker i Storbritannia for over hundre år siden i forbindelse med innførselen av humler derfra til New Zealand.

Humleimport og honningbier

Import av humler til pollinering drøftes svært kritisk på en berettiget måte. Vi har i de aller siste årene hatt samme problemstillingen i Norge i forbindelse

med innførsel av mørk jordhumle fra sørøst i Europa til pollinering av primært tomater i veksthus. Faren for overførsel av parasitter og sykdommer til den stedege humlefaunaen er overhengende, og i tillegg kan genetisk forurensning og konkurransevridding oppstå. Påstandene om at disse humlene er frie for parasitter og sykdommer, samt at de ikke rømmer fra veksthusene, er ikke sanne.

Også honningbie kan gi ville bier, deriblant humler, i overkant med konkurranse. Samtidig er faren for overføring av parasitter og sykdommer ikke fraværende her heller. Goulson vender stadig tilbake til honningbie i boken, men han vil nødig legge seg ut med birøkterne. Sunn birøkt er heldigvis ofte forenlig med en livskraftig villbiefauna.

Humlestiftelsen BBCT

Goulson grunnla for ti år siden den vel-dedede stiftelsen Bumblebee Conservation Trust (BBCT), som nå har rundt 8 000 medlemmer og har fått utrettet fantastisk mye bra for humlene. Vi får spennende og morsomme glimt fra stiftelsens historie og arbeidet i årene deretter.

Forfatterens landsted i Frankrike blir vi med til, og der har han i privat regi jobbet iherdig med å tilrettelegge for humler i god BBCT-ånd.

Merknader til boken

Det er ikke så mange faktafeil å finne i boken. Dog stedvis litt rusk med oversettelsen, fikk jeg mistanke om. Oversetteren har neppe særskilt biologisk

kompetanse, og ingen fagkonsulent nevnes. Noe av det nevnt under her gjelder imidlertid også den engelske originalen.

Tydeligvis er «butterflies» blitt oversatt med «sommerfugler» i stedet for «dagsommerfugler», for det er jo ikke sommerfugler generelt det er drøyt 60 arter av i Storbritannia. Videre litt rart med formene «midder» og «vånder», og «i arten» der det snarere burde stått «av/hos/på arten».

Humlers fargemønstre har ikke kun som funksjon å advare, men gir også kamuflasje og bidrar til temperaturregulering. Videre kan planter signalisere på ulike måter om de har nektar eller ei: ved å forandre lukt, farge, form og elektrisk ladning. Goulson presenterer hypotesen om at hvor gammelt en humles «duftfotavtrykk» på blomsten er, forteller andre humler om det er nektar i den eller ikke. Det er ikke helt overbevisende.

Betegnelsen «vitenskapelige navn» bør brukes i stedet for «latinske navn». Eksempel på et språklig misfoster er «deformert vingevirus», og «virus som deformerer vinger hos bier» kan foreslås. Marianøkleblom er ikke en erteblostm.

Boken er kjemisk fri for illustrasjoner. Stikkordregister er med, men ingen litteraturliste.

Dette er en bok du vanskelig kan legge fra deg, og gled deg allerede nå til blomstene kommer og humledronningene våkner opp i tur og orden!

Roald Bengtson